

Lluís Duch

CONCEPTES FONAMENTALS
D'ANTROPOLOGIA
I RELIGIÓ

A CURA D'IGNASI MORETA

FRAGMENTA EDITORIAL

ÍNDEX

Presentació. Ignasi Moreta 7

Publicat per FRAGMENTA EDITORIAL
Plaça del Nord, 4
08024 Barcelona
www.fragmenta.cat
fragmenta@fragmenta.cat

Col·lecció ASSAIG, 59

Primera edició GENER DEL 2020

Direcció editorial IGNASI MORETA
Disseny de la coberta ELISENDA SEVILLA I ALTÉS

Impressió i relligat ROMANYÀ VALLS, S.A.

© 2020 MONESTIR DE MONTSERRAT
pel text

© 2020 IGNASI MORETA
per la cura de l'edició

© 2020 FRAGMENTA EDITORIAL, S.L.U.
per aquesta edició

Dipòsit legal B. 1.395-2020
ISBN 978-84-17796-16-7

RESERVATS TOTS ELS DRETS

CONCEPTES FONAMENTALS D'ANTROPOLOGIA I RELIGIÓ

Catolicisme	15
I Catòlic-catolicitat	15
II Catolicisme	26
Culpa	36
Culte	38
Déu	40
Escatologia	42
Foc	44
Folklore	46
Hermenèutica	48
I Breu esbós històric	49
II Hermenèutica i teologia	56
Ídol	67
Infern	68
Iniciació	69
Jesús	71
Màgia	77
<i>Mana</i>	80
Messianisme	82
Miracle	85
Mite	86

Monoteisme	89
Mort	90
Paradís	93
Politeisme	95
Profà	97
Protestantisme	99
I Breu tipologia del protestantisme	99
1 <i>Objectiu comú</i>	100
2 <i>Diversitat de concepcions</i>	101
3 <i>Luter</i>	104
4 <i>Calví</i>	107
5 <i>Zwíngli</i>	109
6 <i>L'anglicanisme</i>	110
7 <i>La reforma radical</i>	112
8 <i>Evolució diferenciada</i>	115
II Reflexió conclusiva	117
Purgatori	120
Purificació	122
Religió	124
I Etimologia del terme 'religió'	124
II Algunes distincions	126
III La història de les religions	128
IV La crítica de la religió	130
V L'estudi positiu de les religions	135
VI La sociologia de la religió	138
VII La psicologia de la religió	140
VIII La fenomenologia de la religió	144
Ritu	146
Sacrifici	149
Sagrat	154
Secularització	156
Símbol	157
Tabú	160
Totemisme	162
Utopia	165

PRESENTACIÓ

Ignasi Moreta

AQUEST LLIBRE APLEGA trenta-quatre articles d'enciclopèdia redactats per Lluís Duch (Barcelona 1936 - Montserrat 2018) per a la *Gran enciclopèdia catalana* (1974-1980),¹ per a *Conceptos clave de la antropología cultural*, d'Ángel Aguirre (1982),² i per a *Conceptos fundamentales del cristianismo*, de Casiano Floristán i Juan José Tamayo (1993).³ Són tres

¹ *Gran enciclopèdia catalana*, vol. VI-XIV, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1974-1980. Les veus redactades per Duch són les següents: *Mircea Eliade, foc, folklòre, ídol, infern, Jesús, Claude Lévi-Strauss, miracle, monoteisme, mort, Rudolf Otto, paradís, politeisme, purgatori, purificació, religió, sagrat, sacrifici, secularització, tabú, tòtem i totemisme*.

² Ángel AGUIRRE (ed.), *Conceptos clave de la antropología cultural*, Daimon, Madrid, 1982. Les veus redactades per Duch són les següents: *culpa, culte, Déu, escatologia, iniciació, màgia, mana, messianisme, mite, profà, religió, ritu, sagrat, símbol, tabú i utopia*.

³ Casiano FLORISTÁN / Juan-José TAMAYO, *Conceptos fundamentales del cristianismo*, Trotta, Madrid, 1993. Les veus redactades per Duch són: *catolicisme, hermenèutica i protestantisme*.

obres collectives de naturalesa diversa i adreçades, per tant, a públics diferents. En tots tres casos, els editors van encarregar a Lluís Duch la redacció de diverses veus que formaven part dels seus interessos intel·lectuals (en el cas de la *Gran enciclopèdia catalana*, l'encàrrec probablement estava inspirat per Evangelista Vilanova, monjo de Montserrat i assessor de teologia en la redacció de l'enciclopèdia, i per Sebastià Janeras, exmonjo i treballador d'Enciclopèdia Catalana). Per això, l'aplec d'aquestes col·laboracions —sorgides en marcs diferents— en un sol llibre dona lloc a una obra prou coherent i homogènia: una mena de diccionari d'antropologia i religió o, si es prefereix, d'antropologia de la religió.

Els tres articles per a *Conceptos fundamentales del cristianismo* (són les veus *catolicisme*, *hermenèutica* i *protestantisme*) i la veu *religió* de la *Gran enciclopèdia catalana* tenen una extensió molt superior a la resta de veus. Atès el seu innegable interès i el seu caràcter també de síntesi amb voluntat divulgadora, m'ha semblat que valia la pena incloure-les igualment, malgrat el risc de desequilibrar lleugerament el conjunt.

Tot article d'enciclopèdia té, òbviament, una finalitat eminentment divulgadora, i els de Duch que

s'apleguen en aquest llibre no en són cap excepció. Tanmateix, en gairebé tots els textos és perceptible el segell propi de l'autor. Duch va investigar en profunditat sobre la major part dels temes que apareixen en aquest llibre. Pensem, per exemple, en la veu *mite*, on condensa una trajectòria que s'inicia amb la seva tesi doctoral (*Ciencia de la religión y mito*, 1974) i que cristal·litzarà en els dos volums de la seva coneguda logomítica (*Mite i cultura*, 1995, i *Mite i interpretació*, 1996). O en les veus *sagrat* i *profà*, que enllacen amb el seu interès per Eliade. O la veu *utopia*, un tema clarament connectat amb la influència d'un dels seus mestres més estimats, Ernst Bloch. A la seva *Antropologia de la religió* (1997), molts dels termes aquí resumits hi tenen un amplíssim desplegament. Altres són llargament treballats en altres obres de l'autor. Som, doncs, no pas davant un mer divulgador, sinó davant un erudit que ha acceptat divulgar temes sobre els quals ha fet aportacions acadèmiques de primer ordre. És la divulgació feta per un investigador, no pas per un mer divulgador. I això és el que fa aquests textos especialment rellevants. Els seus són resums de primera mà.

El lector de Lluís Duch reconeixerà sens dubte l'estil de l'autor en moltes de les seves formulacions.

A l'inici de la veu *catolicisme*, que, pels imperatius de l'ordenació ortogràfica, obre el volum, el lector hi llegirà que determinats conceptes «poden entendre's al mateix temps de manera *estructural* i des d'una perspectiva *històrica*». Aflora aquí la coneguda tensió entre *estructura* i *història* tan present en tota l'obra duchiana. Duch ofereix un estat de la qüestió informatiu i divulgador, però no renuncia a la seva mirada.

Som davant un diccionari de Duch, però no és cap glossari de la terminologia pròpia de Duch (*emparaulament, coimplicació, logomítica...*). Si altres obres ens introdueixen en l'univers Duch a través de les seves pròpies categories,⁴ en aquesta obra Duch ens introdueix en termes clàssics de l'antropologia de la religió.

⁴ Duch es va resumir a si mateix a la seva obra pòstuma *Sortida del laberint. Una trajectòria intel·lectual*, Fragmenta, Barcelona, 2018. Cf. també Albert CHILLÓN, *La condició ambigua. Diàlegs con Lluís Duch*, Herder, Barcelona, 2011; Joan-Carles MÈLICH, «Introducció al pensament de Lluís Duch: el treball del símbol», dins *Emparaular el món. El pensament antropològic de Lluís Duch*, a cura de Joan-Carles Mèlich, Ignasi Moreta i Amador Vega, Fragmenta, Barcelona, 2011, p. 11-29; Ignasi MORETA, *Conversa amb Lluís Duch. Religió, comunicació, política*, Fragmenta, Barcelona, 2019. D'altra banda, una síntesi molt àmplia (però síntesi, tanmateix) de tot el pensament de Duch es troba en el seu llibre *Religió i comunicació*, Fragmenta, Barcelona, 2010.

Tres de les veus recollides en aquest llibre van aparèixer tant a la *Gran enciclopèdia catalana* com a *Conceptos clave de la antropología cultural: religió, sagrat i tabú*. En aquests tres casos, el text normalment és molt similar. He triat el text de la *Gran enciclopèdia catalana* perquè en tots tres casos és lleugerament més llarg. Només en un cas, a la veu *religió*, faig constar en nota un fragment alternatiu procedent de *Conceptos clave de la antropología cultural* perquè difereix, en els continguts, del que l'autor afirma a la *Gran enciclopèdia catalana*, com si Duch polemitzés amb si mateix.

També cal tenir en compte que els textos provenen de les versions publicades, no dels manuscrits de l'autor, i en tota enciclopèdia els textos encarregats als col·laboradors se sotmeten a algunes operacions editorials per adaptar-los al marc en què apareixen. En el cas de la veu *sacrifici*, dins la *Gran enciclopèdia catalana*, faig constar que es tracta d'un article signat conjuntament amb Josep Torras Rodergas, que aleshores també era monjo de Montserrat i a qui agraeixo que hagi autoritzat la reproducció del text. Per altra banda, he omès les veus redactades per Duch corresponents a persones (segons el re-

gistre dels seus escrits dut pel mateix autor,⁵ Duch va escriure per a la *Gran enciclopèdia catalana* les veus corresponents a Rudolf Otto, Mircea Eliade i Claude Lévi-Strauss), perquè són molt breus i, en el cas d'Eliade i Lévi-Strauss, molt desactualitzades, atès que van aparèixer en vida dels autors i, per tant, quan encara havien de fer part de la seva obra.

Agraeixo als hereus de Lluís Duch (la comunitat benedictina del Monestir de Montserrat) la seva acollida del projecte; personalitzo l'agraïment en els monjos Manel Gasch i Pau Valls. Agraeixo a Enciclopèdia Catalana i a Editorial Trotta, així com al professor Ángel Aguirre, l'autorització desinteressada per reproduir els textos. També agraeixo a Laura García Rodríguez i a Sara García Chemhar les tasques de transcripció i traducció dels textos.

CONCEPTES FONAMENTALS D'ANTROPOLOGIA I RELIGIÓ

⁵ Cf. *Emparaular el món*, p. 295-316.